

FELAK ve NAS SURELERİ BAĞLAMINDA SİHİR MEFHÛMU

MAGIC CONCEPT IN THE CONTEXT OF AL-FALAQ AND AN-NÂS SURAHS

Emanullah POLAT¹

Öz

İnsanların sihirle olan ilişkisi binlerce yıl öncesine dayanmaktadır. Kur'ân-ı Kerim'in de açıkladığı gibi; Babil ve Mısır coğrafyalarında sihir olarak gerçekleştirilen bazı faaliyetler bunun misallerini teşkil etmektedirler. Cahiliye dönemi inançları, geçmiş milletlerin inanç kırıntılarına bulanmış hurafelerden ve asılsız zanlardan oluştuğundan, o dönemde de sihir hadisesine rastlanmaktadır. Onların da Babil ve Mısırlılar gibi, sihri kötü emelleri için kullandıkları ve küfürlerini arttırdıkları anlaşılmaktadır. Kur'ân-ı Kerim, bu vakanın her dönemde var olduğuna işaret ederek çirkinliğini ortaya koymakta ve bu çirkinliğin şerrinden sadece Allah'a sığınılması gerektiğini bildirmektedir. İşte bu çalışmada, Türkçe'de "büyü" olarak ifade edilen ancak çok daha kapsamlı bir anlama sahip olan "sihir" kavramının ifade ettiği mefhum, muavvizeteyn surelerinin nüzulüne sebep olan hadiseler çerçevesinde anlaşılır hale getirilmeye çalışılacak ve Efendimiz (s.a.s.)'in kendisi için yapıldığı bildirilen sihir karşısındaki durumu değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Muavvizeteyn, sihir, hased, nazar ve üfürükçülük

Abstract

The relationships of people with magic have been for thousands years. As the Holy Koran indicates; some magical activities that were performed in the regions of antic Babylon and Egypt prove such samples. Moreover, magic affairs, in the pre-Islamic age of ignorance period beliefs, has been seen because of being combined with the previous nations' beliefs, superstitions and untrue presumptions. It has been understood that they benefited magic for their bad aims and increased their blasphemy like the ancient Babylon and Egypt. The Holy Koran propounds that magic has existed in every period and in order to get rid of its bad impacts, it must only be sought refuge in God. In this study, the notion of "magic" that has a broad meaning as in Turkish, it is expressed "spell" will be attempted to make clear in the frame of the affairs that were the reason of revelation of Al-Falaq and An-Nâs Surahs, and it will be evaluated the magic which was performed against prophet Mohammad, who was the last messenger, and how it was reported to him and how he behaved against such magic.

Key Words: Al-Falaq and An-Nâs, magic, jealousy, evil eye.

¹ Yrd.Doç.Dr., Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri Bölümü Tefsir Anabilkimdalı

Giriş

Çalışmamızın ismini “Felak ve Nas Sureleri Bağlamında Sihir Mefhûmu” olarak düşündük. Çünkü bu iki surenin; sihrin gerçekleştiğine ve hakikatine dair en somut delil olarak, Efendimiz (s.a.s.)’e yapıldığı söylenen “sihir” hadisesi üzerine nazil olduğu bildirilmiştir. Ancak sihrin varlığını bize bildirilen başka ayetler de vardır. Sihrin varlığına delil olarak görebileceğimiz ayetleri; Hz. Musa (a.s.) ile mücadele eden Firavun’un sihirbazlarını,² Hz. Musa (a.s.)’ın kavminden olan Sâmirî’yi,³ Hz. Süleyman (a.s.) zamanındaki Hârût ile Mârût’u⁴ ve Efendimiz (s.a.s.)’e yönelik gerçekleştirildiği söylenen sihrî⁵ konu edinen ayetler şeklinde dört grupta toplamak mümkündür.

Sihir konusunun Kur’ân-ı Kerim’de ele alınışı ve her asırda insanların dikkatini çekmiş olması konuyu incelemeye değer kılmaktadır. Tarihi boyunca değişik kültür ve medeniyetlerde, sihrin değişik şekillerdeki uygulamalarına rastlamak mümkündür. Malumdur ki her medeniyetin kâinat hakkındaki bilgisi ve bu bilgideki seviyesi farklıdır. İslâm dini, kendinden önceki medeniyetlerin yanlışlarla dolu ve sadece zanna bağlı yanlış bilgilerini eleştirmiş ve ذلك يبلغهم من العلم “onların bilgi seviyesi ancak bu kadardır; bildikleri bilecekleri budur”⁶ diyerek bu bilgilerin cehaletten kaynaklı hurafeler olduğunu belirtmiştir. İslam dini, hem eski çağların animizmini hem aydınlanma çağının mekanizmini hem de modern çağın pozitivistliğini reddetmektedir. İslam, bütün beşerî bilgi teorileri ve sistemlerin karşısına “tevhit merkezli varlık anlayışı ve akıl-vahiy sentezinden oluşan bilgi teorisi ile çıkmıştır.”⁷

Biz de bu çalışmamızda, sihir kavramını inceleyecek ve bu kavramın ifade ettiği mefhumun, iddia edildiği gibi; “naslarda geçen tasvirî veya tırnak içi (mahkî) ifadeler”⁸ mi yoksa insanlık tarihi boyunca şeytana maskara olmuş ins ve cin şeytanlarının müdahalesiyle gerçekleşen –en az vesvese kadar hakikati olan– bir hadise mi olduğunu tesbit etmeye çalışacağız.

1. Felak ve Nas Surelerinin Esbâb-ı Nüzul Bakımından Değerlendirilmesi

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ * قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ * مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ * وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ * وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ * وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ

“De ki: tüm yaratılanların şerrinden, karanlığı çöktüğü zaman gecenin şerrinden, düğümlere üfleyen üfürükçü kadınların şerrinden ve hased ettiği zaman hasetçinin şerrinden sabahın Rabbine sığınırım.”⁹

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ * قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ * مَلِكِ النَّاسِ * إِلَهِ النَّاسِ * مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ * الَّذِي يُوَسْوِسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ * مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ

“De ki: İnsanların Rabbine, insanların Hükümdarına, insanların İlahına sığınırım: sinsi şeytanın şerrinden ki o insanların gönlüne vesvese verir, o cinlerden de olur, insanlardan da.”¹⁰

A. Surelerin İsimleri

Felak suresi adını, ilk ayetinde geçen ve “sabah” manasındaki “felak” kelimesinden, Nas suresi ise, 1, 2, 3, 5 ve 6. ayetlerin sonlarında tekrarlanan ve “insanlar” manasındaki

² A’râf, 7/109-126; Yunus, 10/77-82; Tâ Hâ, 20/57-73 ve Şu’ara, 26/34-37.

³ Taha, 20/85-97.

⁴ Bakara, 2/102.

⁵ Felak, 113/4.

⁶ Necm, 53/30.

⁷ İlyas Çelebi, “Kur’ân ve Sünnet’in Okültizme Bakışı”, *Kur’an ve Tefsir Araştırmaları-V* (İslam Düşüncesinde Gayb Problemi-I), İstanbul, 2003, V, 140.

⁸ Çelebi, “Geçmişten Devralınan Kültürel Miras: Sihir Problemi”, *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 2002, sayı: 9, s. 254.

⁹ Felak, 113/1-5

¹⁰ Nas, 114/1-6

“nas” kelimesinden almıştır. Bu iki sure birlikte; açık bir telaffuz ve fasih bir şekilde konuşanlar manasında *الْمُشَاقَّاتَانِ* “el-müşakşikatân”¹¹ ve münafıklıktan kurtaranlar manasında *الْمُكَاشَّاتَانِ* “el-mükaşşikâtân”¹² isimleriyle anılmışlardır. Ayrıca *قُلْ* “Kul (De ki, söyle)” emri ile başlayan sureler *فَلَا قَلِيلَ* “kalâkil” diye de isimlendirilmektedirler ki bunlar, “Cin, Kâfirûn, İhlas, Felak ve Nâs” sureleridir.¹³

Başlarındaki *أَعُوذُ* “eüzü” kelimelerinden dolayı ve bilhassa Efendimiz (s.a.s.) bu sureleri okuyarak Allah Teâlâ’ya sığındığı için bu iki sureye “muavvizeteyn” ismi de verilmiş ve “biri âfâkî biri enfüsî iki sığınma sureleri”¹⁴ olarak da isimlendirmişlerdir.

Felak ve Nâs sureleri, İhlas suresiyle beraber “Kavâfil Sureler” ismiyle de anılmaktadırlar. Zira bu üç sure arasında bazı ortak noktalar vardır. Öncelikle bu sureler komşu surelerdir yani peş peşe gelmişlerdir. Sonra üç sure de “kul (de ki)” ifadesi ile başlamaktadır. Son olarak da bu üç sure, Yaratıcı’nın Ülûhiyyet ve Rübûbiyyet’ini tesis edip sabitleştirme şeklinde özetleyebileceğimiz konu birliğine sahiptirler.¹⁵

Lebîd b. A’sâm’ın sihir yapmasından sonra Efendimiz (s.a.s.) bu iki surenin yanında İhlas suresini de okuyarak bu sihrin şerrinden Allah Teâlâ’ya sığınmış¹⁶ bu sebeple bu iki sure ile birlikte İhlas suresi de zikredildiği zaman üçüne birden “muavvizât” denilmiştir.¹⁷

Bu iki mübarek surenin Kur’ân-ı Kerim’deki sıralamaları 113 ve 114, nüzul sıralamaları ise 19 ve 20 dir.¹⁸

B. Surelerin Nüzul Sebepleri

Bu surelerin nüzul sebepleri olarak değişik birkaç rivayet zikredilmektedir. Şöyle ki;

1. Bu sureler herhangi bir sebebe bağlı olmaksızın, sırf Efendimiz (s.a.s.)’e sığınmanın usul ve esaslarını öğretmek gayesiyle indirilmişlerdir.¹⁹

2. Ayrıca Saîd İbn Müseyyeb’den rivayet edilen şu hadise bu iki surenin nüzul sebebi olarak gösterilmiştir: Kureyşliler, “gelin, aç kalalım ve Muhammed’e nazar değdirelim” dediler ve bunu yaptılar. Sonra da ona gelip, “pazun ne kadar güçlü; sırtın ne kadar kuvvetli, yüzün ne kadar parlak!” dediler. İşte bunun üzerine Allah Teâlâ bu iki sureyi, Efendimiz (s.a.s.)’e göz değmesine karşı bir tedavi olsunlar ve O (s.a.s.), sığınma usulünü öğrensün diye indirdi. Nitekim bu iki sureye, bu manaya gelmek üzere “muavvizeteyn” adı verilmiştir.²⁰

¹¹ Süyûtî, Celâlüddîn Abdurrahman b. Ebibekir, *el-İtkân fî Ulûmi’l-Kur’ân*, (tah. Mustafa Dîbü’l-Büğâ), Dârü İbn Kesîr, Beyrut, II. Baskı, 1993, I, 177.

¹² Kurtûbî, Ebû Abdillâh Muhammed İbn Ahmed, *el-Câmi’ li Ahkâmi’l-Kur’ân*, (tah. Ahmed el-Berdûnî ve İbrahim İtfiyîş), Dârü’l-Kütübî’l-Mısriyye, Kahire, 1964, XX, 251 ve Süyûtî, *el-İtkân*, I, 172.

¹³ M. Ali Duran, *Sûre İsimleri Açısından Kur’ân’ın Anlaşılması*, Işık Yayınları, İzmir, 2013, s. 130.

¹⁴ Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur’ân Dili*, Eser Neşriyat, ty, IX, 6350.

¹⁵ Bkz. Duran, *Sûre İsimleri Açısından Kur’ân’ın Anlaşılması*, s. 212.

¹⁶ Kurtûbî, *el-Câmi’ li Ahkâmi’l-Kur’ân*, XX, 251.

¹⁷ Buhârî, *Tıb*, 5735.

¹⁸ Zührî İbn Şihâb, Muhammed b. Müslim b. Abdillâh, *en-Nâsih ve’l-Mensüh fî’l-Kur’âni’l-Kerim*, (tah. Mustafa Mahmud el-Ezherî), Dârü İbn Kayyım, Riyad, I. Baskı, 2008, s. 91.

¹⁹ Mâtürîdî, Ebû Mansur Muhammed İbn Muhammed İbn Mahmud, *Te’vilâtü Ehli’s-Sünne*, (Fatma Yusuf el-Haymî), Müessesetü’r-Risale, Beyrut, I. Baskı, 2004, V, 543.

²⁰ Nisâbü’rî, Nizâmüddin el-Hasan b. Muhammed b. Hasan el-Kummî, *Ğarâibü’l-Kur’ân ve Reğâibü’l-Fürkân*, (tah. Zekerîya Umeyrât), Dârü’l-Kütübî’l-İlmiyye, Beyrut, I. Baskı, 1416 (h), VI, 598 ve Râzî Fahrüddin, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ömer b. Hasan b. Hüseyin, *Mefâtihü’l-Ğayb*, Dârü İhyâi’t-Türâsi’l-Arabî, Beyrut, III. Baskı, 1420 (h), XXXII, 188.

3. Cebrail (a.s.) Efendimiz (s.a.s.)'e gelip; "bir ifrit (cin) sana tuzak kuruyor. Binâenaleyh yatağına girdiğin zaman muavvizeteyn surelerini oku!" diyerek²¹ bu sureleri öğretti.

4. Hz. Âişe ve Abdullah İbn Abbas (r. anhüm)'ün anlattıkları ve cumhurun da kabul ettiği şu hâdiseler bu iki surenin nüzul sebebi olarak zikredilmiştir: "Yahudi bir çocuk Resulullah (s.a.s.)'e hizmet ediyordu. Bunu fırsat bilen Yahudiler, Resulullah (s.a.s.)'e ait bir tarak ve bir miktar taranmış saç telleri elde etmesi için gizlice bu çocuğa gittiler. İstediklerini elde edince de, bununla sihir yapması için Lebîd b. A'sâm'a gittiler. Lebîd de istenen sihrî yaptı ve getirilen bu tarağı ve saç tellerini bir kılıfın içine koyarak Benî Züreyf'e ait Zervân kuyusunda gizledi. Bunun üzerine Resulullah (s.a.s.) hastalandı ve saçları döküldü. Altı ay süreyle yapmadığı bir şeyi yaptığını zannediyordu. Kendisine ne olduğunu bilmiyor ve zayıflayıp eriyordu.

Bir gün uykuda iken, iki melek gelip aralarında şöyle konuştular: "Bu adamın durumu nedir?" Diğeri; "hastalanmış" dedi. "Hastalığı nedir?" sorusuna diğeri; "sihirlenmiş" cevabını verdi. "Kim sihir yapmış?" sorusuna diğeri; "Lebîd b. A'sâm" cevabını verdi. "Ne ile sihir yapmış" sorusuna diğeri; "bir tarak ve bir miktar taranmış saç ile" cevabını verdi. "Bunlar nerededir?" sorusuna diğeri; "Bir kılıfın içinde ve Zervân kuyusunun dibindeki bir taşın altındadır" cevabını verdi. Bunun üzerine Resulullah (s.a.s.) korku ile uyandı ve "Ey Âişe! Allah Teâlâ'nın benim hastalığımın ne olduğunu bana bildirdiğini görmedin mi?" dedi.

Resulullah (s.a.s.) daha sonra Hz. Ali, Hz. Zübeyir ve Ammar b. Yâsir'i gönderdi. Onlarda kına rengi almış olan bu kuyunun suyunu çekip dibindeki taşı alarak altındaki kılıfı çıkardılar. Kılıfın içinde bir tarak, bir miktar taranmış saç ve her bir düğümüne bir iğne batırılmış olarak üzerinde on bir düğüm atılan bir ip vardı. Bunun üzerine Allah Teâlâ bu iki sureyi indirdi. Resulullah (s.a.s.) bu sureleri okudukça bir düğüm çözülüyor ve kendisi hafifliyordu. Bu okuma son düğüm çözülünceye kadar devam etti. Bunun akabinde bağlardan çözülmüş gibi dinç bir şekilde ayağa kalktı. Bu arada Hz. Cebrail (a.s.) şöyle dua ediyordu: بِسْمِ اللّٰهِ اَرْقِيْكَ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ يُؤْذِيْكَ مِنْ حَاسِدٍ وَعَيْنٍ ، وَاللّٰهُ يَشْفِيْكَ "Seni nazardan, hasetten ve sana eziyet veren her türlü şeyden Allah'ın ismiyle koruyorum ve Allah sana şifa verecek" Bunun üzerine; "Ya Resulellah! Şu pis herifi yakalayıp öldürmemiz gerekmez mi?" dediler. Resulullah (s.a.s.) de; "Allah Teâlâ bana şifa vermişken ben insanlara zarar vermeği tercih etmekten hoşlanmam" dedi."²²

5. Cahiliye döneminde insanlar; mahlûkatın şerrinden ve onlardan gelebilecek zararlardan, Allah Teâlâ'nın dışında cinlere sığınıyorlardı. İslam geldiği zaman, Allah Teâlâ bu ayetlerde bu sığınmanın şirk olduğunu ve günahları arttırdığını bildirmiş ve bu sebeple de Felak ve Nas surelerini indirerek sığınmanın kime ve nasıl olacağını bildirmiştir.²³

6. Bu sureler, yalancı peygamberlerin zuhuru üzerine inmiştir. Zira bu surelerin nüzul sebebi olarak, "Hz. Peygamber (s.a.s.)'in vefatına yakın Yemen'de Esved-i Ansî, Yemâme'de Müseylimetü'l-Kezzab gibi nübüvvet iddiasıyla kıyam etmek isteyen deccalların şerr-ü fitneleri olmak da pek melhuzdur."²⁴

²¹ Nisâbü'rî el-Kummî, *Ğarâibü'l-Kur'ân*, VI, 598 ve Râzî Fahrüddin, *Mefâtihü'l-Ğayb*, XXXII, 188.

²² Sa'lebî, Ebû İshak Ahmed b. Muhammed b. İbrahim en-Nisâbü'rî, *el-Keşf ve'l-Beyân fî Tefsiri'l-Kur'ân*, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 2004, VI, 601; Nisâbü'rî el-Kummî, *Ğarâibü'l-Kur'ân*, VI, 598 ve Râzî Fahrüddin, *Mefâtihü'l-Ğayb*, XXXII, 188.

²³ Kâsımî, Muhammed Cemalüddin b. Muhammed Said b. Kâsım el-Hallâk, *Mehâsinü't-Te'vil*, (tah. Muhammed Bâsil Uyûn es-Sûd), Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, I. Baskı, 1418 (h), IX, 331.

²⁴ Elmalılı, *Hak Dini Kur'ân Dili*, IX, 6359.

C. Nüzul Sebebi Rivayetlerin Değerlendirilmesi

Birinci maddede zikredilen durum Kur'ân-ı Kerim'in maksadıyla da örtüşmektedir. Nitekim Allah Teâlâ, herhangi bir sebep olmaksızın; *لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ* “Şeytana tapmayın sakın! Çünkü o size âşikar düşmandır”²⁵ ayetini indirerek şeytanın düşmanlığını anlatıp öğrettiği gibi; bu iki surede de, şerlerinden Allah Teâlâ'ya sığınılması gerekli şeyleri saymaktadır. Zira Nâs suresinde de, şeytanın vesvesesinden Allah Teâlâ'ya sığınılması gerektiği, herhangi bir sebebe bağlı olmaksızın bildirilmektedir. Bu duruma göre, surelerin Mekkî oldukları ifade edilebilir.

İkinci maddede zikredilen sebebe göre sureler Mekkîdirler.

Üçüncü maddede zikredilen sebep, “ancak Hz. Peygamber (s.a.s.)’den gelen bir haberle bilinebilir. Mekkî ya da Medenî oluşuna muhtemeldir.”²⁶

Dördüncü maddede zikredilen sebep ise, birçok hadis kitaplarında değişik tariklerle rivayet edilmiş, muhaddisler de bu rivayetlerin “sübutunu söylemişler ve bu suretle de delâli nübüvvetten bir mucizenin vukuunu haber vermişlerdir. Şu kadar ki, bu rivayetlerde bu kısma muavvizeteynin sebebi nüzülü olduğu sarîh değildir. Buhârî’nin işaretine göre, olsa olsa Bakara suresinde Yahudilerin sihir ile işigaline dair olan *وَاتَّبِعُوا مَا نَزَّلُوا الشَّيَاطِينُ عَلَى مَلِكٍ سُلَيْمَانَ وَمَا كَفَرَ سُلَيْمَانُ وَلَكِنَّ الشَّيَاطِينَ كَانُوا يَعْلَمُونَ النَّاسَ الْمُبْتَغَى* “Tuttular, Süleyman’ın hükümlerini hakkında şeytanların uydurdukları sözlere tâbi oldular. Hâlbuki Süleyman küfre gitmemişti. Fakat asıl o şeytanlar küfre gittiler. Halka sihri öğretiyorlardı”²⁷ ayetinin nüzulüne sebep olduğu söylenebilir.”²⁸

İbn Kesir de bu rivayeti Sa’lebî’den naklettiğini ifade ettikten sonra şu ifadeleri kullanmaktadır: “Üstat es-Sa’lebî bu rivayeti senetsiz nakletmektedir. Ayrıca bu rivayette gariplikler olmakla beraber kabulü asla mümkün olmayan yerler de vardır. Bununla beraber kabulü başka deliller gerektiren bazı ifadeler de vardır.”²⁹

Beşinci maddede zikredilen sebep hakkında da şöyle bir değerlendirme yapılmıştır: “Bunların yaptıkları da insanların akidelerini bozmak için düğümlere üfönerlerin şerri cümlesinden ve en büyük sihirlerden olduğunda da şüphe yoktur. Hem onlar dünyaya felâkı subh (sabah ışığı) gibi parlamış olan nuru İslâm’ı karartmak için saldırmak isteyen “ğâsık” kabilindedir. Bu suretle bu surelerin sona derc edilmiş olması da pek münasiptir.”³⁰

D. Surelerin Nüzul Zamanları ve Yerleri

Felak ve nas surelerinin peş peşe nazil oldukları ve ikisine birlikte “muavvizeteyn” ismi verildiği hususunda, ulema arasında ittifak olmakla beraber³¹ nüzul zamanları ve yerleri hususunda ihtilaf vardır. Şöyle ki;

1. Mekke’de Nâzil Olduğunu İddia Edenler

Küreyb’den gelen bir rivayette İbn Abbas, Hasan, İkrime, Ata ve Cabir’e göre de bu sureler Mekkîdirler.³² Cevzî’nin, “Katade, bu surelerin Medine’de indiğini söylemiştir”³³

²⁵ Yâ Sîn, 60.

²⁶ Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili*, IX, 6353.

²⁷ Bakara, 102.

²⁸ Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili*, IX, 6354.

²⁹ İbn Kesir Ebü’l-Fidâ İsmail b. Ömer, *Tefsîrü’l-Kur’âni’l-Azîm*, Dârü’l-Kalem, II. Baskı, Beyrut, IV, 503.

³⁰ Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili*, IX, 6359.

³¹ İbn Âşûr, Muhammed Tahir İbn Muhammed, İbn Muhammed Tâhir, et-Tahrîrü’l-Ma’nâ’s-Sadîd ve Tenvîrü’l-Aklî’l-Cedîd min Tefsiri’l-Kitâbi’l-Mecîd, Dârü’t-Tunusiyye, Tunus, 1984, XXX, 630.

³² Ebü’l-Ferec el-Cevzî, Cemalüddin Abdurrahman b. Ali b. Muhammed, (tah. Abdürrezzak el-Mehdi), Dârü’l-Kütübî’l-Arabî, I. Baskı, 1422 (h), IV, 507.

³³ Ebü’l-Ferec el-Cevzî, *Zâdü’l-Mesîr*, IV, 507.

ifadesine karşılık Bikâî, İbn ‘Atiyye el-Endülüsî ve Se’âlibî, “Katade’nin, bu surelerin Mekke’de indiğine kail olduğunu ifade etmişlerdir.³⁴ İbn Darîs, Beyhakî, Zerkeşî ve Süyûtî de bu sureleri Mekke olarak zikretmektedirler.³⁵

2. Medine’de Nâzil Olduğunu İddia Edenler

Hız. Âişe (r. anhâ),³⁶ (Ebû Salih’ten gelen diğer bir rivayete göre de) İbn Abbas (r.a)’a, Katade’ye³⁷ ve Mücahid’e³⁸ göre bu sureler Medenîdirler. Hâzin ise, bu iki surenin nüzul yerleri ile ilgili görüşleri zikrettikten sonra; Medenî oldukları görüşünü tercih etmektedir.³⁹

E. Nüzul Süreci Rivayetlerinin Değerlendirilmesi

Surenin Medenî olduğuna delil gösterilen bir hadisi şerifte Efendimiz (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: “Haberin var mı, bana bu gece emsali olmayan ayetler nazil oldu. Bunlar Felak ve Nas’tır.” “Bu hadise dayanarak bu surelerin Medenî olduğu söylenmiştir. Çünkü bu ifadeleri Efendimiz (s.a.s.)’den duyduğunu söyleyen Ukbe b. Amir, hicretten sonra Medine’de Müslüman olmuştur.”⁴⁰ Müfessirlerin çoğu bu rivayete dayanarak Felak ve Nas surelerinin Medenî olduklarında ifade etmişlerdir.

Bu surenin Medenî olduğuna delil olarak gösterilen asıl hadise ise, cumhurun da sebep-i nüzul olarak kabul ettiği ve Buhârî’de de rivayet edilen; “Lebîd b. A’sâm’ın, Efendimiz (s.a.s.)’e sihir yapması” olayıdır. Bu olay, Efendimiz (s.a.s.)’in Hudeybiye’den döndükten sonraki Muharrem ayında vuku bulduğu için⁴¹ bu surelerin de Medenî olduğuna hükmedilmiştir. Ancak bu olayı rivayet eden Buhârî, rivayetinde bu iki surenin bu olay üzerine indiği ile ilgili herhangi bir bilgi vermemektedir.⁴²

İbn Âşûr, surelerin Mekke olduğuna kanaatini belirtmektedir. Çünkü ona göre; Ebû Salih’in İbn Abbas’dan yaptığı rivayete karşın; Küreyb’in İbn Abbas’tan yaptığı rivayet daha makbuldür.⁴³ Fakat İbn Âşûr’un, tercih ettiği Küreyb’in rivayeti, tercih edilmeyen Ebû Salih’in rivayetinden farklı değildir. Çünkü Küreyb’in rivayetinin aslı şöyledir: “Küreyb dedi ki; “biz İbn Abbas’ın kitabında şunları gördük: “Kadr suresinden Kur’ân’ın sonuna kadar olan

³⁴ Bikâî, Bürhanüddin Ebû’l-Hasan İbrahim b. Ömer, *Mesâ’idü’n-Nazar li’l-İşrâfi alâ Makâsıd’ı’s-Süver*, (tah. Abdüssemi’ Muhammed Ahmed Hüseyin), Mektebetü’l-Meârif, Riyad, I. Baskı, 1987, III, 298 ve 309; İbn ‘Atiyye el-Endülüsî, Ebû Muhammed Abdulhakk, *el-Muharrarü’l-Vecîz fî Tefsiri Kitâbi’l-Azîz*, Dârü İbn Hazm, Beyrut, 2002, s. 2012-2013 ve Se’âlibî, Ebû Zeyd Abdurrahman İbn Muhammed İbn Mahlûf, *el-Cevâhirü’l-Hisân fî Tefsiri’l-Kur’ân*, (tah. Muhammed Ali Muavviz ve Adil Ahmet Abdülmecid), Dâr-ü İhyâi’t-Türâsi’l-Arabî, Beyrut, I. Baskı, 1418 (h), V, 640-642.

³⁵ İbn Darîs, Ebû Abdillâh Muhammed b. Eyyub b. Yahya el-Beceliy, *Fedâlü’l-Kur’âni ve mâ Ünzile mine’l-Kur’âni bi Mekketi ve mâ Ünzile bi’l-Medineti*, (tah. Urve Bedir), Dârü’l-Fikir, Dımaşk, I. Baskı, 1987, s. 33; Beyhakî, Ebû Bekir Ahmed b. Hasan, *Delâilü’n-Nübüvve ve Ma’rifetü Ahvali Sâhibi’s-Şeria*, Dârü’l-Kütübi’l-İlmiyye, Beyrut, I. Baskı, 1988, VII, 142; Zerkeşî, Bedrüddin Muhammed b. Abdillâh, *el-Bürhan fî Ulûmi’l-Kur’ân*, (tah. Muhammed Ebû’l-Fadl İbrahim), Mektebetü’l-Asriyye, Beyrut, ty., I, 193 ve Süyûtî, *ed-Dürrü’l-Mensür et-Tefsir bi’l-Me’sûr*, Dârü’l-Fikir, Beyrut, ty, VIII, 693.

³⁶ Hatîb eş-Şerbinî, Muhammed b. Ahmed, *es-Sirâcü’l-Münîr fî’l-İ’aneti alâ Ma’rifeti Ba’dı Me’âni Kelâmi Rabbina’l-Hakîmi’l-Habîr*, Dârü’l-Kütübi’l-İlmiyye, I. Baskı, Beyrut, 2004, IV, 717 ve Ebû’s-Süüd Muhammed b. Muhammed b. Mustafa el-Ummâdî, *İrşâdü’l-Akli’s-Selîm ilâ Mezâyâ’l-Kitâbi’l-Kerim*, Dârü’l-Kütübi’l-İlmiyye, I. Baskı, Beyrut, 1999, VI, 409.

³⁷ Ebû’l-Ferec el-Cevzî, *Zâdü’l-Mesîr*, IV, 507 ve İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve’t-Tenvîr*, XXX, 630.

³⁸ Bikâî, *Mesâ’idü’n-Nazar*, III, 298 ve 309.

³⁹ Hâzin, Alâüddin Ali b. Muhammed b. İbrahim b. Ömer, *Lübübü’t-Te’vîl fî Me’âni’t-Tenzîl*, (tah. Muhammed Ali Şahin), Dârü’l-Kütübi’l-İlmiyye, Beyrut, I. Baskı, 1415 (h), IV, 499-503.

⁴⁰ Ebû’l-A’lâ el-Mevdüdî, *Tefhîmü’l-Kur’ân*, (trc. Muhammed Han Kayanî, Yusuf Karaca, Nazife Şişman, İsmail Bosnalı, Ali Ünal ve Hamdi Aktaş), İnsan Yayınları, II. Baskı, İstanbul, 1996, VII, 313.

⁴¹ Zührî, Muhammed b. Sa’d b. Menî’, *Kitâbü Tabakâtü’l-Kebîr*, (tah. Ali Muhammed Ömer), Mektebetü’l-Hancî, Kahire, II, 176.

⁴² Bkz. Buhârî, Tıb, 5763 ve 5766

⁴³ Bkz. İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve’t-Tenvîr*, XXX, 634.

kısım Mekkîdir. Ancak Zilzal, Nasr, İhlas, Felak ve Nas sureleri bundan hariçtirler. Çünkü bu sureler Medenîdirler.”⁴⁴ Bu sebeple bu tercihin dayandığı delil nakz olmuş olur.

Bununla beraber surenin Mekkî olduğunu ifade eden birçok önemli rivayetlerin yanında; “surenin üslubu da bizim; surenin Mekke döneminin ilk yıllarında nazil olduğu” görüşünü tercih etmemize sebep olmaktadır.⁴⁵ Ayrıca surelerin içerdiği konuların özellikleri ve değişik birkaç konu içermeleri; “bu sureler Yahudi’nin yaptığı sihir hadisesi üzerine nazil oldular” riayetini zora sokmaktadır. Zira Mekke döneminde yakın akrabaları Efendimiz (s.a.s.)’i kıskanıyor ve daha değişik sebeplerle kendisine çok şiddetli bir şekilde eziyetler veriyorlardı. Mekke döneminde Efendimiz (s.a.s.)’in taraftarları çoğaldıkça müşriklerin hasedleri ve buna bağlı olarak da kinleri ve düşmanlıkları artıyordu. Duydukları kin ve düşmanlık sebebiyle, parmaklarını ısırırlar⁴⁶ ve arzuladıkları şeye güç yetiremeyince de adeta kuduruyorlardı.

Ebû Cehil’in birkaç defa Efendimiz (s.a.s.)’i defaten öldürmek istediği malumdur. Bu çirkin arzularını gerçekleştiremeyeceklerini anlayınca da çaresizlik içinde Efendimiz (s.a.s.) ile uzlaşmak istiyorlardı. Bu istekleri “sizin dininiz size, benim dinim bana”⁴⁷ ayetiyle reddedilince de kalplerinde yanan hased ateşi alevleniyordu. Bu sebeple Efendimiz (s.a.s.) deli olsun diye kendisine sihir de yapıyorlardı. Çünkü kendi kabilelerinden başka bir kabilenin kendilerini geçmesine dayanamıyorlardı.⁴⁸ Nitekim Ebû Cehil, Efendimiz (s.a.s.)’e olan kinini şöyle açıklamıştı: “Bizimle Abdu Menaf oğulları (Resulullah (s.a.s.)’ın kabilesi) arasında şeref bakımından yarış vardır. Onlar yedirdiler, biz de yedirdik. Onlar binek verdiler, biz de verdik. Onlar bağışta bulundular, biz de bulunduk. Biz ve onlar şeref yönünden hep eşit olduk. Biz ile onlar çekişen iki yarış atı gibiydik. Şimdi onlar, “bize bir peygamber geldi ve gökten vahiy alıyor” diyorlar. Biz bu konuda onları nasıl yakalayabiliriz? Vallahi asla O’na iman etmeyecek ve onu tasdik etmeyeceğiz.”⁴⁹

Panayırlarda esnaf tezgâhlarını dolaşıp tebliğde bulunan Efendimiz (s.a.s.)’i takip eden Ebû Leheb, insî bir şeytan olarak; bu esnafı yanlış yönlendiriyor, yeğenin deli olduğunu ifade ederek adeta insanların kalplerine vesvese veriyordu. Bir başka gurup müşrik ise, Kur’ân-ı kerim okununca insanlar etkilenip iman etmesinler diye gürültü çıkarıyorlardı. Buna rağmen en yakınlarının İslâm’ı seçtiklerini gördükçe de kuduruyorlardı. Bu sebeple de, Efendimiz (s.a.s.)’e karşı bir suikast planladılar. Haşimoğulları intikam almasın diye de, her kabileden bir insanın bu suikasta katılmasını sağladılar. Bu suikastın bertaraf edilmesi için de yine Allah Teâlâ, Efendimiz (s.a.s.)’e korunma yollarını öğretiyordu.⁵⁰

Ayrıca Efendimiz (s.a.s.)’in daha Mekke’de Kur’ân-ı Kerim’i cinlere de tebliğ ettiği ve Cin Suresinin de Mekke’de nazil olduğu⁵¹ göz önünde bulundurulursa, nüzul sebeplerinden bir tanesi olarak da ifade ettiğimiz; “cinlerden bir ifritin zarar verme isteği” sebebiyle, bu surenin Mekke de nazil olduğu söylenebilir. Ancak daha sonra Medine’de de, Yahudi ve münafıkların –sihir yapma faaliyetinde arzu ettikleri gibi– eziyet verdiklerinde/vermek istediklerinde, Resulullah (s.a.s.)’e aynı sureler tekrar nazil olmuş olabilir.

⁴⁴ Nahhâs, Ebû Ca’fer Ahmed, b. Muhammed b. İsmail, *en-Nâsîh ve’l-Mensûh fî Kitâbi’l-Lâhi Azze ve Celle ve İhtlâfî’l-Ulemâi fî Zâlike*, Müessesetü’r-Risale, Beyrut, I. Baskı, 1991, III, 153.

⁴⁵ Muhammed İzzet Derveze, *et-Tefsîrû’l-Hadîs*, Dârü İhyâi’l-Kütübi’l-Arabiyye, 1383 (h), II, 45 ve 59.

⁴⁶ Âl-i İmrân, 119; Tevbe, 120; Ahzâb, 25 ve Fetih, 29.

⁴⁷ Kâfirûn, 6

⁴⁸ Mevdûdî, *Tefhîmü’l-Kur’ân*, VII, 313.

⁴⁹ İbn Hişam, Ebû Muhammed Abdülmelik, Sîretü’n-Nebeviyye, (tah. Mustafa es-Sükâ, İbrahim el-Ebyârî ve Abdülhafız Şelbî), Dârü İbn Kesir, Beyrut, II. Baskı, 2005, I, 337-338.

⁵⁰ Bkz. Yâ Sîn, 9.

⁵¹ Ebû’l-Ferec el-Cevzî, *Zâdü’l-Mesîr*, IV, 346.

Bu rivayetlerden anlaşılıyor ki; nüzul sebebi olarak zikredilen her iki hadisede, Resulüllah (s.a.s), her defasında bu sureyi okuduğu için, bu sureye hep yeni nazil olduğu zannıyla bakılmıştır. Bu sebeple, bu rivayetlerde bir tezat olduğu anlayışına gidilmemelidir. Denilebilir ki; bir mesele hakkında daha önce nazil olmuş bir ayet veya sure, benzer bir mesele tekrarlandığında, Allah Teâlâ bu meselenin halli için; bu ayeti veya sureyi tekrar bildiriyor ve Resulüllah (s.a.s.) de onu okuyordu. Nitekim “nüzul tekrarı” hem muhaddisler hem de müfessirler tarafından kabul edilmiş bir durumdur.⁵²

F. Surelerin Temel Konuları

1. Daha önce cinlere sığınan bir topluma, hangi şeylerin şerrinden kime ve nasıl sığınılacağı öğretilmiştir.
2. Allah Teâlâ'nın hayrı yaratmış olduğu gibi şerri de yarattığı bildirilmiştir.
3. Şerhlerin daha çok gece vakti oluşabileceği belirtilmiştir.
4. Sihrin gerçekliği ifade edilmiş ve bunun bir şerr olduğu bildirilmiştir.
5. Hased duygusunun da şerr olduğu ve bu duygunun sahibine zarar verdiği gibi hased edilene de zarar verebileceği bildirilmiştir.
6. İnsanlardan ve cinlerden bazı kişilerin vesvese vererek şerre aracı oldukları bildirilmiştir.

G. Surelerdeki Bazı Ğarîb Kavramlar

Her iki surede حسد “en-Neffâsât” النفائات “vekab”, وقب “gasak”, غاسق “felak”, فلق “hased”, وسواس “vesvâs” ve الخناس “el-Hannâs” gibi bazı ğarîb kavramlar mevcuttur. Ancak biz bunlara ayrı ayrı yer vermeyeceğiz. Zira bunları tek tek incelemek, bir makalenin sınırlarını aşar. Bu sebeple biz sadece en-Neffâsât kavramını ve sihirle olan ilişkisi üzerinde duracağız. Bununla beraber şeytanın “gizli vesveseci” manasındaki el-Hannâs vasfını da unutmamak lazımdır.⁵³

Konumuzla ilgisi bulunan النفائات “en-Neffâsât” kavramına gelince o; “bütün müfessirler göre sihir yapmak için iplere üfleyerek düğüm atanlar”⁵⁴ manasında olup yapılan işlem sihrin bir çeşididir. Bu sebeple mutlak manada sihir kavramını detaylı bir şekilde incelemek lazımdır.

2. Sihir Lafzının Etimolojisi

Arapça'da, س - ح - ر - ر harflerinden oluşan kök lafız; السَّحْرُ “es-Sahr (karnın üst kısmı (mide) veya akciğer)” manasında bir organ, السَّحْرُ “es-Seher (seher vakti)” manasında bir isim ve السَّحْرُ “es-Sihr (bir şeyi olduğundan başka türlü göstermek, aldatmak, oyalamak; birinin ilgisini çekmek ve gönlünü çelmek)”⁵⁵ vb manalarında bir kavram olmak üzere üç değişik kipte kullanılmaktadır.⁵⁶ Nitekim lafzın bu manaları şair Lebîd'in şu şiirinde de kullanılmıştır.⁵⁷

فَإِنْ تَسْأَلِينَا فِيمَ نَحْنُ فَإِنَّا
عَصْفِيرٌ مِنْ هَذَا الْأَنَامِ الْمُسَحَّرِ

⁵² Bkz. Süyûtî, *el-İtkân*, I, 113-114.

⁵³ Bkz. Emannullah Polat, “Kur’ân’da “Vesvese” Kavramının Semantik Analizi”, *Ekev Akademi Dergisi*, yıl: 18, sayı: 60 (Yaz 2014)

⁵⁴ Mâverdî, Ebü'l-Hasan Ali b. Muhammed b. Muhammed b. Habîb, *en-Nüket ve'l-Uyûn*, (tah. Es-Seyyid b. Abdilmaksud b. Abdirrahim), Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, ty, VI, 375.

⁵⁵ Çelebi, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, “sihir” maddesi, Ankara, 2009, XXXVII, 170.

⁵⁶ İbn Fâris Ebü'l-Hüseyn Ahmed b. Zekeriyya er-Râzî, *Mu'cemu Mekâyisi'l-Lüğa*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, III. Baskı, 2011, I, 589.

⁵⁷ Lebîd b. Rebî'ati'l-Âmirî, *Dîvânü Lebîd*, Dâru Sâdır, Beyrut, ty, s. 71.

“Eğer bizi soracak olursan, kandırılmış/yemeğe-içmeğe muhtaç zayıf insanlardanız.”

“Şiirde kullanılan *المُسْحَرُ* “el-Müsehhar” *سِحْرٌ* “sihr” lafzının ism-i mef’ulü ise “kandırılmış”, şayet *سَحْرٌ* “sahr” lafzının ism-i mef’ulü ise “yemeye-içmeye muhtaç” manasına gelir.”⁵⁸ Nitekim bu lafız Hz. Âişe (r.anhâ)’nın *مات رسول الله صلى الله عليه وسلم بين سحري ونحري* “(mübarek başı) göğsümle karnımın üzerindeyken Resulullah (s.a.s.) vefat etti”⁵⁹ şeklindeki ifadelerinde de bu ikinci manasıyla kullanılmıştır.

Istılahta sihir, gözbağcılığı, el çabukluğu, hile ve aldatma yollarıyla işleri olduğundan farklı bir şekilde göstermek için şeytanlarla yakınlık kurup onlardan yardım alarak eşyanın tabiatını değişmiş gibi göstermek arzusuyla⁶⁰ herhangi bir şeyi hızlı veya yavaşça, gerçekliğine zıt bir şekilde tahayyül ettirerek korkutmaktır.⁶¹

İslam örfünde ise sihir; *يُخَيَّلُ إِلَيْهِ مِنْ سِحْرِهِمْ أَنَّهَا تَسْعَى* “onların sihirleri sayesinde (ipleri ve sopaları) kendisine gerçekten hareket ediyormuş gibi geldi”⁶² ayetinde ifade edildiği gibi; “sihirbazın etkileyici sebebi gizleyerek göz boyama ve kandırma suretiyle, bâtılı hakikat gibi göstermesidir.”⁶³ Yani sihir; *سَحَرُوا أَعْيُنَ النَّاسِ* “gözlerini büyülediler (boyadılar)”⁶⁴ ayetinde ifade edildiği gibi; “sebebini gizleyerek”⁶⁵ göz boyama ve kandırma, *وَلَكِنَّ الشَّيَاطِينَ كَفَرُوا يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ* “Fakat asıl o şeytanlar küfre gittiler. Halka sihri öğretiyorlardı”⁶⁶ ayetinde ifade edildiği gibi “şeytana yaklaşmak suretiyle onun destek ve yardımı sonucu” veya *البيان لسحرا* “güzel konuşmanın etkileyici yönü vardır”⁶⁷ ifadesindeki gibi “güzel ve incelikle etkileyici işler yaparak etkileme yollarıdır.”⁶⁸

Diğer bir tarifte sihir; “sihirbazın başarılı olması için, şirke düşmesi veya bazı haramları işlemesi mukabilinde, şeytanın yardım edeceğine dair, şeytan ile yaptığı bir ittifak sözleşmesinden ibarettir.”⁶⁹ Nitekim “Allah Teâlâ’nın dışında her hangi bir varlığın ta’zîm edilmesi”⁷⁰ sonucunda, şeytanların desteğiyle gerçekleşen her iş için “sihir” ifadesi kullanılmıştır.⁷¹

İşte şeytanın da desteğiyle “bâtılı hak suretinde göstermek”⁷² demek olan sihir; *الشَّعْبَدَةُ* “eş-Şa’beze”, *التَّمْوِيه* “et-Temvîh”, *الجبت* “el-Cibt”, *النَّيْرَجُ* “en-Nîrec”, *التَّأخِيذُ* “et-Te’hîz” ve *التَّوَلُّةُ*

⁵⁸ İbn Fâris, *Mu’cemu Mekâyisi’l-Lüğa*, I, 589.

⁵⁹ Fîrûzâbâdî, Mecdüddin Muhammed b. Yakub, *Besâiru Zevi’t-Temyîz fi Letâifi’l-Kitâbi’l-Azîz*, (tah. Muhammed Ali en-Neccâr), el-Mektebetü’l-İlmiyye, Beyrut, ty, III, 197.

⁶⁰ İbn Manzûr, Ebü’l-Fadl Cemalüddin Muhammed b. Mükrim b. Ali, *Lisânü’l-Arab*, Dâr-u Sadr, III. Baskı, Beyrut, 1414 (h), “s-h-r” maddesi, IV, 348.

⁶¹ Ebü Hilâl el-Askerî, Hasan b. Abdillâh b. Sehl b. Said b. Yahya b. Mihran, *el-Fürûku’l-Lügaviyye*, (tah. Muhammed İbrahim Selim), Dârü’l-İlim, Kahire, ty, s. 258.

⁶² Tâhâ, 20/66.

⁶³ Feyyûmî, Ahmed b. Muhammed b. Ali, *el-Misbâhu’l-Münîr fi Ğaribi’s-Şerhi’l-Kebîr*, el-Mektebetü’l-İlmiyye, Beyrut, ty, I, 267.

⁶⁴ A’raf, 7/116.

⁶⁵ Ebü’l-Ferec el-Cevzî, *Nüzhetü’l-A’yüni’n-Nevâzir fi İlmi’l-Vücûhi ve’n-Nezâir*, (tah. Muhammed Abdülkerim Kazım er-Râdî), Müessesetü’r-Risâle, III. Baskı, 1987, “sihir” maddesi, s. 353.

⁶⁶ Bakara, 2/102.

⁶⁷ Buhârî, *Tıb*, 5434.

⁶⁸ İsfehânî, Râğib (Hüseyn) b. Muhammed, *Müfredâtü Elfâzi’l-Kur’ân*, (tah. Safvân Adnân Dâvudî), Dârü’s-Şâmiyye, Beyrut, II. Baskı, 1997, “s-h-r” maddesi, s. 400-401.

⁶⁹ Vahîd Abdüsselam Bâliyy, *es-Sârimü’l-Bettâr fi’t-Tesaddiyyi li’s-Seharati’l-Eşrâr*, Dârü İbn Hazm, I. Baskı, 2008, Kahire, s. 23.

⁷⁰ İbnü’l-Arabî, Ebü Bekir Muhammed b. Abdillâh, *Ahkâmü’l-Kur’ân*, Dârü’l-Kütübi’l-İlmiyye, Beyrut, III. Baskı, 2003, I, 48.

⁷¹ Halil b. Ahmed, Ebü Abdurrahman b. Amr b. Temim, *Kitâbü’l-Ayn*, (tah. Mehdi el-Mahzûmî ve İbrahim es-Sâmirâî), Mektebetü’l-Hilâl, ty, III, 135.

⁷² İbn Fâris, *Mücmelü’l-Lüğa*, (tah. Züheyr Abdülmühsin Sultan), Müessesetü’r-Risâle, Beyrut, II. Baskı, 1986, I, 487.

“et-Tevelle” gibi değişik lafızlarla da ifade edilmiştir. Yani sihirle eş anlamlı kullanılan lafızlar vardır. Ancak bu lafızlar arasında az da olsa bazı farklar vardır. Bu sebeple İslam âlimleri –belki de her biri değişik bir çeşidini göz önünde bulundurduğundan– birbirlerinden farklı sihir tarifleri yapmışlardır.

İbnü'l-Mülakkin sihri hakikati bulunan bir tahayyül (vehim) olarak tarif ettikten sonra İmam Şafî'nin; “sihir yapan vesvese verir, hasta eder ve öldürür. Çünkü vehim vesvesenin, vesvese hastalanmanın hastalanmakta telef olmanın kaynağıdır” dediğini rivayet etmektedir.⁷³ Yani sihir bir vehimden ibarettir ama bu vehmin sihirden kaynaklandığı hakikat olup, evhama konu olan şeylerin hakikati yoktur. Diğer bir tabirle sihir yapılan kişi var olan bu sihir etkisiyle evhamlanıp hakikatte olmayan bir şeyi var zannederek etkilenmesidir. Bu sebeple sihir vesveseye benzetilmiştir.

Fîrûzâbâdî ve İsfehânî sihri; “hakikati olmayan hayaller, şaklabanların el çabukluğuyla yaptıkları gözbağcılığı, süslü sözlerle insanların aralarını bozmak, şeytanların dostluğunu ve bu yolla elde edilen yardımlarını kullanarak harikulade işler yapmak ve anlayışı kit insanları, sihirle şekil ve karakterlerin değiştirilebileceğine inandırmak”⁷⁴ şeklinde tarif etmişlerdir. Fahreddin er-Râzî'ye göre sihir; sebeplerini gizlemek suretiyle hayali hakikatmiş gibi gösterip korkutmak ve aldatmak üzere yapılan işlerdir.⁷⁵

Zemahşerî ise sihri, şerrinden emin olunamama yönüyle felsefeye benzeterek; “dügümlere üfleme suretiyle, hakikati tersyüz ederek, aile içinde buğz ve serkeşlik çıkarmak yoluyla karı koca arasını bozmaya sebep olmak için elde edilen; ancak hakikati olmayan bir ilim”⁷⁶ şeklinde tarif etmiştir. Ancak Zemahşerî, sihir yapılan kişiyi; “aklı işe yaramayacak derecede tutulan”⁷⁷ şeklinde tarif etmekle hem kendisiyle hem de mensubu bulunduğu Mu'tezile mezhebiyle ters düşmüştür. Zira Keşşaf'ta ifade ettiği gibi; eğer sihrin hakikati bulunmuyorsa, o zaman sihir yapılan kişinin aklının gitmemesi gerekir. Taşkoprizâde de sihri tabii ilimlerin dördüncü kısmında göstererek “psikolojik etkilenme” olarak tarif ettikten sonra birçok çeşidini saymıştır.⁷⁸

Sihir Türkçe'de “efsun ve büyü”⁷⁹ olarak bilinir. Büyü ise “tabiatüstü gizli güçlerle ilişki kurularak yahut kendilerinde gizli güçler bulunduğuna inanılan bazı tabii nesnelere kullanılarak zararlı, faydalı veya koruma gayeli bazı sonuçlar elde etmek için yapılan işler”⁸⁰ şeklinde tarif edilmiştir. Halk arasında da “âfsunculuk olarak ifade edilen büyücülük; sihirbazlık, üfürükçülük ve muskacılıkla aynı anlamda kullanılmaktadır.⁸¹ Ancak sihir büyüden daha kapsamlıdır. Çünkü “sihirbazlıkta gözü, görüşü aldatan, hokkabazlık, el çabukluğu ve renk yanılmasına dayanan bir sanatı yürütme anlamı da vardır. İllüzyonizm, manyetizma, hipnoz, telepati gibi teknikleri uygulayan sihirbazdır. Büyücü ise iyi veya kötü varlıkların yardımını sağlayan, büyü tekniğini, usullerini, tılsımlı sözleri, iksirleri, uygun materyali, muskaları, diğer ilgili maddeleri bilen ve kullanan kimsedir.”⁸²

⁷³ İbnü'l-Mülakkin, Siracüddin Ebû Hafs Ömer b. Ebi'l-Hasan Ali b. Ahmed, *Tefsîru Ğaribi'l-Kur'ân*, (Semîr Taha el-Meczûb), Âlemü'l-Kütüb, I. Baskı, Beyrut, 2011, s. 61.

⁷⁴ Fîrûzâbâdî, *Besâiru Zevî't-Temyîz*, III, 198 ve İsfehânî, *Müfredât*, “s-h-r” maddesi, s. 400-401.

⁷⁵ Râzî Fahrüddin, *Mefâtihü'l-Ğayb*, III, 619.

⁷⁶ Zemahşerî, Ebü'l-Kâsım Mahmud b. Ömer b. Ahmed, *el-Keşşâf an Hakâiki Ğavâmidi't-Tenzil*, Dâru'l-Kütübî'l-Arabî, Beyrut, II. Baskı, 1407 (h), I, 173.

⁷⁷ Zemahşerî, *Esâsü'l-Belâğa*, Dâru'n-Nefâis, Şam, I. Baskı, 2009, “s-h-r” maddesi, s. 267.

⁷⁸ Taşkoprizâde, Ahmed b. Mustafa, *Miftâhü's-Sa'ade ve Misbâhü's-Siyâde fî Mevdü'âti'l-Ulûm*, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, I. Baskı, 1985, I, 340.

⁷⁹ Bkz. Şemseddin Sami, *Kâmûs-i Türkî*, Şifa yayınevi, I. Baskı, İstanbul, 2012, “Efsûn” maddesi, s. 135.

⁸⁰ Hikmet Tanyu, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Ankara, 1992, “Büyü” maddesi, VI, 501.

⁸¹ Bkz. Şemseddin Sami, *Kâmûs-i Türkî*, “Efsûn” maddesi, s. 135-136

⁸² Tanyu, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, “Büyü” maddesi, VI, 501.

3. Sihrin Çeşitleri

Bazı ilim adamları konuyla ilgili ayetler perspektifinde ve uygulamalar bakımından sihri, Hz. Musa (a.s.) zamanında yapılan sihir, Babillilerin yaptığı sihir ve Felak Suresi'nin işaretiyle; düğümlere üflenerek yapılan sihir şeklinde üç guruba ayırmışlardır.⁸³

Bir de sihir; kavramın ifade ettiği mana itibarıyla de çeşitli kısımlara ayrılmaktadır. Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi; sihir kavramı değişik şekillerde tarif edilmiştir. Nitekim bu kavram, Kur'ân-ı Kerim'de de gözbağcılığı,⁸⁴ ilim,⁸⁵ yalan,⁸⁶ cünûn⁸⁷ ve haktan döndürülme⁸⁸ manalarında kullanılmıştır.⁸⁹ Bu sebeple İslam âlimleri kendi anlayışları doğrultusunda sihri değişik tarif etmenin yanında değişik kısımlara da ayırmışlardır.

Taberî sihri, biri Hârût ile Mârût'un öğrettiği diğeri de şeytanın öğrettiği şeklinde iki;⁹⁰ İsfehânî de sihri, biri illüzyonistlerin göz bağlamacılığı, el çabukluğu ve süslü sözlerle hayalleri hakikatmiş gibi illüzyon oluşturmaları, biri şeytanın dediklerini yapmak suretiyle ondan yöntem öğrenip yardım alarak bazı işleri yapmaları, biri de "suret ve fitratları değiştirebilen bir kuvvet" şeklindeki aptal insanların evhamları olmak üzere üç kısma ayırmıştır.⁹¹

Râzî ise sihri, yıldızlara tapan ve onların hayra, şerre, mutluluğa ve mutsuzluğa sebep olduklarını zanneden, Hz. İbrahim (a.s.)'ın kendilerine gönderildiği Keldanî ve Keşdanîlerin yaptıkları sihrinin yanında; psikolojileri sağlam ve tahminleri güçlü kişilerin yaptıkları sihir (hipnoz), süflî ervahın (Mü'min veya kâfir cinlerin yani şeytanların)⁹² desteğiyle yapılan sihir, gözbağcılığı (illüzyon) usulüyle yapılan sihir, çeşitli geometrik alet ve edevatların desteğiyle yapılan sihir, çeşitli ilaçların veya tuhaf yiyeceklerin yedirilmesi sonucu aklın ve anlayışın giderilmesi veya sarhoş edilmesi suretiyle yapılan sihir, İsm-i A'zâm'ı bildiklerini iddia eden bazılarının, akıl ve temyiz güçleri zayıf kişileri yönlendirmek ve kalplerini bağlamak suretiyle yaptıkları sihir ve nemime ve gammazlık yaparak (söz taşıyarak ve gizlice anlaşmazlıklar çıkararak) yapılan sihir olmak üzere sekiz çeşide çıkarmıştır.⁹³

Yukarıda verdiğimiz tariften de anlaşılacağı gibi; sihir çok geniş bir kavram olup birçok çeşidi bulunmaktadır. Taşkoprizâde, bu çeşitlerinden sadece bir kaçını saymakta ve kısaca tarif etmektedir. Ona göre mutlak olarak kullanılan sihir; "sadece psikolojik etkileme usulüyle yapılan işler"⁹⁴ manasındadır. Aslında bu kavram ile kastedilen hakikî sihirdir. Bu sihir ise sadece "cin ve şeytanların yardımlarına dayanmaktadır"⁹⁵ ki buna da "azâim" veya "istihdâr" adı verilir.⁹⁶ Sihrin arabozuculuk vasfı, teshîr edilen cinlerin vesvese yoluyla yaptıkları "nemîme" faaliyetinden kaynaklanmaktadır.⁹⁷

⁸³ Bkz. Çelebi, *Kur'ân ve Sünnet'in Okültizme Bakışı*, V, 145-151.

⁸⁴ A'râf, 7/102.

⁸⁵ Zuhruf, 43/49.

⁸⁶ Kamer, 54/2.

⁸⁷ İsrâ, 17/47 ve Fûrkân, 25/8.

⁸⁸ Mü'minûn, 23/89.

⁸⁹ Bkz. Ebû'l-Ferec el-Cevzî, *Nüzhetü'l-A'yün*, "sihir" maddesi, s. 354-355 ve Dâmeğânî, Ebû Abdillâh Hüseyin b. Muhammed, *el-Vücûh ve'n-Nezâir li Elfâzi Kitâbi'l-Lâhi'l-Azîz*, (tah. Arabî Abdülhamid Ali), Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, I. Baskı, 2003, "sihir" maddesi, s. 270-271.

⁹⁰ Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr, *Câmiu'l-Beyan fî Te'vîli'l-Kur'ân*, (tah. Ahmed Muhammed Şakir), Müessesetü'r-Risale, I. Baskı, 2000, II, 421.

⁹¹ İsfehânî, *Müfredât*, "s-h-r" maddesi, s. 400-401.

⁹² Bâlîy, *es-Sârimü'l-Bettâr*, s. 47.

⁹³ Râzî Fahrüddin, *Mefâtihü'l-Ğayb*, III, 619-625.

⁹⁴ Taşkoprizâde, *Miftâhü's-Sa'âde*, I, 340.

⁹⁵ Bâlîy, *es-Sârimü'l-Bettâr*, s. 51.

⁹⁶ Taşkoprizâde, *Miftâhü's-Sa'âde*, I, 340.

⁹⁷ Bkz. İbnü'l-Mülakkin, *Tefsîru Ğarîbi'l-Kur'ân*, s. 61.

Tabiatta bulunan bazı eşyanın özelliklerinden faydalanarak, bazı tılsımlarla (okuma, yazma ve işlerle) onlardan destek almak suretiyle sihir yapmaya yarayan ilme “ilmü’l-havâs” adı verilir. Bu tılsımlar, felekiyât olarak da tarif edilen ve yıldızların yardımıyla yapıldığı söylenen, semâvî enerjiyle (güçle) yerin enerjisinin birleştirilmesi şeklinde yapılan sihir için kullanılırsa “da’vetü’l-kevâkib” ismini alır.⁹⁸ “İlm-i Nücûm ve astroloji tabirleri de genellikle bu anlamda kullanılmaktadır.”⁹⁹ Bu yardım okuma yerine yazmak suretiyle istenirse “Nîrencât”, bazı işler görmek suretiyle istenirse “Rukye” ismini alır. Cinlerin getirmiş oldukları haberlerle gaipten haber verme faaliyetine ise “kehânet” adı verilir.¹⁰⁰

4. Sihrin Eşanlamlıları

A. Şa’beze

Şa’beze, Türkçe’de “hokkabazlık” olarak bilinen¹⁰¹ bir çeşit sihrin süratli bir şekilde yani el çabukluğuyla yapılmasıdır. Bu sebeple her şa’beze sihirdir ama her sihir şa’beze değildir.¹⁰²

B. Temvîh

Arapça’da التمويه “et-Temvîh” bir çeşit örtü ve gizlilik manası taşır. Aslında temvîhi, “kamufraj” olarak tarifi etmek de mümkündür. Zira temvîh; “demiri altın veya gümüş ile kaplayıp olması gerekeni gizleyerek yanlış olanı tasvîr etmek”¹⁰³ manasındadır. Bu kamufrajın hedefi ise herhangi hileli bir işi gizlemektir. Temvîhin her işte olabildiği; ancak “konuşmalarda daha çok olduğu”¹⁰⁴ bildirilmiştir. Böylece haksız bir şey fesahat ve belâğatle ifade edilip haklı gibi gösterilmiş¹⁰⁵ ve hakikatin açıklanması gizlenerek karşıdaki kandırılmış olur.

C. Cibt

الجبت “el-Cibt”, “Allah Teâlâ’nın dışında, kendilerine ibadet edilen her nesneye denir. Sihirbazın, kâhinin ve putlaştırılmış kişilerin söylemek zorunda oldukları sözler ve benzeri şeylerdir. Nitekim eş-Şa’bî, الطَّاعُوتِ وَالطَّاعُوتِ بِالْجِبْتِ وَالطَّاعُوتِ “cibte ve tâğûta kanıyorlar”¹⁰⁶ ayetinde geçen الجبْتُ “el-Cibt” kavramının sihir ve الطَّاعُوتِ “et-Tâğût” kavramının da şeytan demek olduğunu bildirmiştir.”¹⁰⁷

D. Nevrec

Lügatte “serap ve çiftçinin sikkesi manasında olan النورج “en-Nevrec”; ıstılahta, hakikatinin bulunmayışı yönüyle sihre benzeyen ama sihir gibi olmayıp kafa karışıklığı” demektir.”¹⁰⁸

E. Te’hîz

التأخيز “et-Te’hîz”; “kadınların sihir yoluyla herhangi bir hileyi kullanarak kocasının başkasıyla ilişkiye girmesini engellemektir.”¹⁰⁹

⁹⁸ Bkz. Taşkoprizâde, *Miftâhü’s-Sa’âde*, I, 340.

⁹⁹ Celebi, *Geçmişten Devralınan Kültürel Miras: Sihir Problemi*, s. 202.

¹⁰⁰ Bkz. Taşkoprizâde, *Miftâhü’s-Sa’âde*, I, 340.

¹⁰¹ Bkz. Şemseddin Sami, *Kâmûs-i Türkî*, “Şa’bezebâz” maddesi, s. 798.

¹⁰² Ebû Hilâl el-Askerî, *el-Fürûku’l-Lügaviyye*, s. 258.

¹⁰³ Ebû Hilâl el-Askerî, *el-Fürûku’l-Lügaviyye*, s. 258.

¹⁰⁴ Ebû Hilâl el-Askerî, *el-Fürûku’l-Lügaviyye*, s. 258.

¹⁰⁵ Şemseddin Sami, *Kâmûs-i Türkî*, “temvîh” maddesi, s. 446.

¹⁰⁶ Nisa, 4/51.

¹⁰⁷ İbn Manzûr, *Lisânü’l-Arab*, “c-b-t” maddesi, II, 21.

¹⁰⁸ İbn Manzûr, *Lisânü’l-Arab*, “n-v-r-c” maddesi, II, 376.

¹⁰⁹ İbn Manzûr, *Lisânü’l-Arab*, “e-h-z” maddesi, III, 473.

F. Tevelle

Bir çeşit sihir olan التَّوَلُّة “et-Tevelle”; “kocalarının yanında güzel görünmek amacıyla, kadınların boyunlarına asmış oldukları şeye” denir.”¹¹⁰

5. Sihrin Hakikatının Ayet ve Hadislerden Delilleri

A. Ayetler

1. Sihrin, –kötü de olsa– bir ilim olduğu يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ “insanlara sihri öğretiyorlardı”¹¹¹ ayetinden anlaşılmaktadır. Bir ilim varsa bir ma'lûm olmak zorundadır. Ma'lûmu olmayan bir ilim düşünülemez. O halde sihir bir hakikat olarak vardır.

2. Hz. Musa (a.s.)’ın, sihrin tesiriyle gördükleri karşısında dehşete düşüp korktuğu فَادًا جِبَالَهُمْ وَعَصِيَّهُمْ يُخَيِّلُ إِلَيْهِ مِنْ سِحْرِهِمْ أَنَّهَا تَسْعَى * فَأَوْجَسَ فِي نَفْسِهِ خِيفَةً مُوسَى “Bir de ne görsün! Onların sihirleri sayesinde, ipleri ve sopaları, kendisine gerçekten hareket ediyormuş gibi geldi. Mûsâ birden, içinde bir korku duydu”¹¹² ayetlerinden anlaşılmaktadır. Hz. Musa (a.s.)’ın bu gördüklerini, hiçbir ilim sahibi insan inkâr edemez ve bu durumu o büyük peygamberin risâletine bir hâlel olarak göremez. Hz. Musa (a.s.) için mümkün olan bir durum neden Hz. Muhammed (s.a.s.) için mümkün olmasın? Oysa hiçbir resul diğerinden farklı değildir.¹¹³ O halde Hz. Musa (a.s.) için söz konusu olan etkilenme Hz. Muhammed (s.a.s.) için de söz konusudur.

Allah Teâlâ وَاللَّهُ يُعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ “Allah seni, zarar vermek isteyenlerin şerlerinden koruyacaktır” buyurmuştur. Eğer Efendimiz (s.a.s.), cinnî veya insî mahlukâtın şerrinden tamamen emin olmuş olsaydı, Uhud savaşındaki yaralanması tenakuz teşkil etmez miydi? Buradaki etkilenmesi hayatına zarar vermediği gibi sihrin etkisi de nübüvvetine zarar vermemiştir. Zira Allah Teâlâ, وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ وَلَا نَبِيٍّ إِلَّا إِذَا تَمَنَّى أَلْقَى الشَّيْطَانَ فِي أُمْنِيَّتِهِ فَيَنسَخُ اللَّهُ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ ثُمَّ يُحْكِمُ اللَّهُ آيَاتِهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ “Senden önce hiç bir resul veya nebî göndermedik ki, halkının hidâyetini umarak gayret gösterdiğinde, Şeytan onun temennisi hakkında bir vesvese vermek, ümidini kırmak istemesin. Ama Allah, şeytanın attığı o vesveseyi giderir, sonra da âyetlerini sapasağlam, muhkem kılar. Zira Allah alîm ve hakîmdir.”¹¹⁴

3. Sihirleriyle Hz. Musa (a.s.)’ın karşısına çıkan sihirbazların sihrinin bozulduğu وَبَطَّلْنَا سِحْرَهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ “onların bütün yaptıkları bozuldu”¹¹⁵ ayetinden anlaşılmaktadır. Olmayan bir şey nasıl bozulabilir? Sadece var olan bir şey bozulabilir. O halde sihir bir hakikat olarak vardır.

4. Sihir amaçlı üfürmenin şerrinin bulunduğu وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ “dügümlere üfleyenlerin şerrinden”¹¹⁶ ayetinden anlaşılmaktadır. Olmayan bir şeyin şerri de olmaz. Nitekim hâss olan bu lafızdan önce âmm olan مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ “yarattığı şeylerin şerrinden”¹¹⁷ ifadesi kullanılmıştır. O halde sihrin şerri –Allah Teâlâ’nın yaratmasıyla– vardır.

B. Hadisler

1. Efendimiz (s.a.s.), kendisine yapılan sihri anlatırken اللَّهُ وَشَفَانِي “Allah bana âfiyet ve şifa verdi”¹¹⁸ buyurmuş. Hakikati olmayan bir şey nasıl hasta eder? Hastalık yoksa nasıl şifa olur? O halde sihir bir hakikat olarak vardır.¹¹⁹

¹¹⁰ İbn Fâris, *Mu’cemu Mekâyisi’l-Lüğa*, I, 359.

¹¹¹ Bakara, 2/102.

¹¹² Tâ Hâ, 20/67.

¹¹³ Bakara, 2/285.

¹¹⁴ Hac, 22/52

¹¹⁵ A’râf, 7/118.

¹¹⁶ Felak, 113/4.

¹¹⁷ Felak, 113/4.

¹¹⁸ Buhârî, *Tib*, 5763, 5765 ve 5766.

2. Efendimiz (s.a.s.), büyük günahları sayarken şirki ve sihri beraber zikrederek اجتنوا الموبقات الشرك بالله والسحر “helâk edici büyük günahlardan olan şirk ve sihirde sakınınız”¹²⁰ buyurmuş. Sihrin hakikati yoksa neden sakınmak emredilsin? Olmayan bir şeyden nasıl sakınılır? O halde sihir bir hakikat olarak vardır.

Bütün bu delillerin yanında ne sahâbeden ne de tâbiûndan herhangi bir kişinin sihri inkâr ettiğine dâir herhangi bir haber de varid olmamıştır. Mu'tezile mezhebi mensuplarıyla İmâm Şâfiî'nin mensuplarından İsterâbâdî hariç, bütün Ehl-i Sünnet mensupları sihri sabit olduğunu ve hakikatinin bulunduğunu belirtmişlerdir.¹²¹

Sonuç

Kur'ân-ı Kerim, sihri çirkin ve şerr bir davranış olarak her asırda var olduğunu, ancak bunun şerrinden sadece Allah'a sığınmakla korunabileceğini belirtmekte ve Efendimiz (s.a.s.)'in, iplere üfleyerek düğüm atmak suretiyle yapılan sihre maruz kalmasını buna misal olarak vermektedir.

Efendimiz (s.a.s.)'i kıskanan müşrik Kureyşliler ile birlikte Yahudilerin, bu duygularının tesiriyle nazar ve sihir dâhil her türlü kötülüğü düşünüp uygulamaya koyduklarını görmekteyiz. Önce nazar değdirmek için her türlü gayreti sarf etmişler ancak Allah Teâlâ'nın yardımıyla bu hareketleri sonuçsuz kalmıştır. Bunun akabinde daha da ileri giderek, yapabildikleri en üst seviyede zarar verme faaliyeti olan “sihir yapma” işlemini gerçekleştirmişlerdi.

Müfessirlerin çoğu Felak ve Nas surelerinin Medenî olduklarında ifade etmişlerdir ancak İbn Âşûr, surelerin Mekkî olduğu kanaatini belirtmektedir. Aslında surenin mükerreren nazil olduğunu söylemek de mümkündür. Zira bir mesele hakkında daha önce nazil olmuş bir ayet veya sure, benzer bir mesele tekrarlandığında, Allah Teâlâ bu meselenin halli için; bu ayeti veya sureyi tekrar bildiriyor ve Resulullah (s.a.s.) de onu okuyordu. Nitekim “nüzul tekrarı” hem muhaddisler hem de müfessirler tarafından kabul edilmiş bir durumdur.

Ehl-i Sünnet âlimleri, surelerin delaletiyle “cinler, vesvese vererek insanlar üzerinde etkili olabilir” görüşüne sahiptirler. Zaten sihir de onların bu etkileri sebebiyle hizmet ettirilmeleri sonucu gerçekleşen bir faaliyettir. Zira sihri bir çeşidi de nemimedir.

Sihirbazlıkta gözü, görüşü aldatan, hokkabazlık, el çabukluğu ve renk yanılmasına dayanan bir sanatı yürütme anlamı da vardır. İllüzyonizm, manyetizma, hipnoz, telepati gibi teknikleri uygulayan sihirbazdır. Sihirbaz iyi veya kötü varlıkların yardımını sağlayan, sihir tekniğini, usullerini, tılsımlı sözleri, iksirleri, uygun materyali, muskaları, diğer ilgili maddeleri bilen ve kullanan kimsedir. Sihir Kur'ân-ı Kerim'de de gözbağcılığı, ilim, yalan, cünûn ve haktan döndürülme manalarında kullanılmıştır. Yani şeytanın kendisini gizleyerek vesvese vermesi hadisesi, başlı başına bir sihir faaliyetidir. Zira sihir; “insî şeytanların, dostları olan cinnî şeytanlarla birlikte, kendilerini gizleyip nemîme usulüyle masum insanları kandırmaları ve hakikati tersyüz göstermeleri faaliyetidir.” Sihri yıldızların işareti veya yardımıyla yapıldığı iddiası ise asılsızdır. Zira yıldızlar, cinler gibi irade ve şuur sahibi olmadıklarından, diğer mahlûkata herhangi bir tesirleri asla yoktur. Eğer böyle bir tesirin olduğu iddia ediliyorsa bunun da şeytanların müdahaleleriyle gerçekleştirildiği bilinmelidir.

İnsanlar da cinler de birbirlerini etkilerler. Nitekim “sırf cinlerden kaynaklanan rahatsızlık durumları da vardır ki, Kur'ân-ı Kerim, bunları حَبَال “habâl” kavramı ile ifade

¹¹⁹ Kurtûbî, *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'ân*, II, 46.

¹²⁰ Buhârî, *Tib*, 5431.

¹²¹ Kurtûbî, *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'ân*, II, 46.

etmektedir.”¹²² Kur’ân-ı Kerim’in bu bilgileri vermiş olması ve böyle vakalardan bahsetmesi onları hoş gördüğü ve yapmayı tasvip ettiği manasına gelmez. Zira İslam sihir faaliyetini şiddetle kınamakta ve failini müşriklerle beraber değerlendirmektedir. Ancak İslam böyle çirkin bir faaliyetin şerrinden korunmayı öğretmiştir. Efendimiz (s.a.s.)’in sihrin tesirinden kurtulmak için Felak ve Nâs surelerini okuması, hem sihrin varlığına hem de bu etkinin sadece Kur’ân okunarak giderilebileceğine delalet etmektedir. Dolayısıyla İslam dininin hiçbir sihir çeşidiyle alakası yoktur. Böyle bir zannın sebebi; eski Türk dilinde sihirbaz ile din adamının aynı anlamına gelmesidir. Hala o yanlış akidenin bir sonucu olarak İslam dinine mensup din adamlarını sihirbazlarla özdeşleştirmek sihir yapmak kadar çirkindir.

Yapılan bütün tarifleri göz önüne aldığımızda sihrin şu özelliklerini saymak mümkündür:

1. Sihir, güzellikle ve incelikle etkileyici işler yaparak etkileme yollarıdır.
2. Sihir, sihirbazın başarılı olması için, şirke düşmesi veya bazı haramları işlemesi mukabilinde, şeytanın yardım edeceğine dair, şeytan ile yaptığı bir ittifak sözleşmesinden ibarettir.
3. Sihir, hakikati bulunan bir vehim ve tahayyüldür.
4. Sihir yapan vesveseye sebep olur, hasta edip öldürebilir.
5. Sihir yapılan kişi var olan bu sihir etkisiyle evhamlanıp hakikatte olmayan bir şeyi var zannederek etkilenebilir.
6. Sihir hakikati olmayan hayallerdir ancak hayallerin kendileri vardır.
7. Sihir, hokkabaz ve şaklabanların el çabukluğuyla yaptıkları gözbağcılığıdır.
8. Sihir, süslü sözlerle insanların aralarını bozmak, şeytanların dostluğunu ve bu yolla elde edilen yardımlarını kullanarak harikulade işler yapmaktır.
9. Sihir, anlayışı kıt insanları, sihirle şekil ve karakterlerin değiştirilebileceğine inandırmaktır.
10. Sihir, sebeplerini gizlemek suretiyle hayali hakikatmiş gibi gösterip korkutmak ve aldatmak üzere yapılan tüm işlerdir.
11. Sihir, şerrinden emin olunamama yönüyle felsefeye benzetilebilir. Çünkü sihir, düğümlere üfleme suretiyle, hakikati tersyüz ederek, psikolojik bir etkilenmeyle aile içinde buğz ve serkeşlik çıkarmak yoluyla karı koca arasını bozmaya sebep olmak için elde edilen bir ilimdir.

---

¹²² Bkz. Emannullah Polat, *Kur’ân-ı Kerim’e Göre Ruhî Hastalıklar*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Tefsir ABD, (Basılmamış Doktora Tezi), Sakarya, 2010, s. 168.

KAYNAKÇA*Kur'ân-ı Kerim*

Bâlîy, Vahîd Abdüsselam, *es-Sârimü'l-Bettâr fi't-Tesaddiyyi li's-Seharati'l-Eşrâr*, Dâru İbn Hazm, I. Baskı, Kahire, 2008.

Beyhakî, Ebû Bekir Ahmed b. Hasan, *Delâilü'n-Nübüvve ve Ma'rifetü Ahvali Sâhibi's-Şeria*, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, I. Baskı, 1988.

Bikâî, Bürhanüddin Ebü'l-Hasan İbrahim b. Ömer, *Mesâ'idü'n-Nazar li'l-İşrâfi alâ Makâsı's-Süver*, (tah. Abdüssemi' Muhammed Ahmed Hüseyin), Mektebetü'l-Meârif, Riyad, I. Baskı, 1987.

Buhârî

Çelebi, “Kur'ân ve Sünnet'in Okültizme Bakışı”, *Kur'an ve Tefsir Araştırmaları-V* (İslam Düşüncesinde Gayb Problemi-I), İstanbul, 2003.

Çelebi, İlyas, “Geçmişten Devralınan Kültürel Miras: Sihir Problemi”, *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 2002, sayı: 9.

Çelebi, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, “sihir” maddesi, Ankara, 2009.

Dâmeğânî, Ebû Abdullah Hüseyin b. Muhammed, *el-Vücûh ve'n-Nezâir li Elfâzi Kitâbi'l-Lâhi'l-Azîz*, (tah. Arabî Abdülhamid Ali), Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, I. Baskı, 2003.

Derveze, Muhammed İzzet, *et-Tefsîrü'l-Hadîs*, Dârü İhyâi'l-Kütübi'l-Arabiyye, 1383 (h).

Duran, M. Ali, *Sûre İsimleri Açısından Kur'ân'ın Anlaşılması*, Işık Yayınları, İzmir, 2013.

Ebû Hilâl el-Askerî, Hasan b. Abdullah b. Sehl b. Said b. Yahya b. Mihran, *el-Fürûku'l-Lüğaviyye*, (tah. Muhammed İbrahim Selim), Dârü'l-İlim, Kahire, ty.

Ebü'l-Ferec el-Cevzî, Cemalüddin Abdurrahman b. Ali b. Muhammed, *Nüzhetü'l-A'yüni'n-Nevâzir fi İlmi'l-Vücûhi ve'n-Nezâir*, (tah. Muhammed Abdülkerim Kazım er-Râdî), Müessesetü'r-Risâle, III. Baskı, 1987.

Ebü'l-Ferec el-Cevzî, *Zâdü'l-Mesîr fi İlmi't-Tefsîr*, (tah. Abdürrezzak el-Mehdi), Dârü'l-Kütübi'l-Arabî, I. Baskı, 1422 (h).

Ebü's-Süüd, Muhammed b. Muhammed b. Mustafa el-Ummâdî, *İrşâdü'l-Akli's-Selîm ilâ Mezâyâ'l-Kitâbi'l-Kerim*, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, I. Baskı, Beyrut, 1999.

Elmalılı, Muhammed Hamdî Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili*, Eser Neşriyat, ty.

Feyyûmî, Ahmed b. Muhammed b. Ali, *el-Misbâhü'l-Münîr fi Ğarîbi's-Şerhi'l-Kebîr*, el-Mektebetü'l-İlmiyye, Beyrut, ty.

Fîrûzâbâdî, Mecdüddin Muhammed b. Yakub, *Besâiru Zevi't-Temyîz fi Letâifi'l-Kitâbi'l-Azîz*, (tah. Muhammed Ali en-Neccâr), el-Mektebetü'l-İlmiyye, Beyrut, ty.

Halil b. Ahmed, Ebû Abdurrahman b. Amr b. Temim, *Kitâbü'l-'Ayn*, (tah. Mehdi el-Mahzûmî ve İbrahim es-Sâmîrâî), Mektebetü'l-Hilâl, ty.

Hatîb eş-Şerbînî, Muhammed İbn Ahmed, *es-Sirâcü'l-Münîr fi'l-Î'âneti alâ Ma'rifeti Ba'zı Me'ânî Kelâmi Rabbina'l-Hakîmi'l-Habîr*, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, I. Baskı, Beyrut, 2004.

Hâzin, Alâüddin Ali b. Muhammed b. İbrahim b. Ömer, *Lübâbü't-Te'vil fi Meânî't-Tenzîl*, (tah. Muhammed Ali Şahin), Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, I. Baskı, 1415 (h).

- İbn Âşûr, Muhammed Tahir İbn Muhammed, İbn Muhammed Tâhir, *et-Tahrîrû'l-Ma'nâ's-Sadîd ve Tenvîrû'l-Akli'l-Cedîd min Tefsiri'l-Kitâbi'l-Mecîd*, Dârû't-Tunusiyye, Tunus, 1984.
- İbn 'Atiyye el-Endülûsi, Ebû Muhammed Abdulhakk, *el-Müharrarû'l-Vecîz fî Tefsiri Kitâbi'l-Azîz*, Dârü İbn Hazm, Beyrut, 2002.
- İbn Darîs, Ebû Abdillâh Muhammed b. Eyyub b. Yahya el-Beceliy er-Râzî, *Fedâlü'l-Kur'âni ve mâ Ünzile mine'l-Kur'âni bi Mekkete ve mâ Ünzile bi'l-Medineti*, (tah. Urve Bedir), Dârü'l-Fikir, Dımaşk, I. Baskı, 1987.
- İbn Fâris, Ebü'l-Hüseyin Ahmed b. Zekeriyya er-Râzî, *Mu'cemu Mekâyisi'l-Lüğa*, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, III. Baskı, 2011.
- İbn Fâris, *Mücmelü'l-Lüğa*, (tah. Züheyr Abdülmühsin Sultan), Müessesetü'r-Risâle, Beyrut, II. Baskı, 1986.
- İbn Hişam, Ebû Muhammed Abdülmelik, Sîretü'n-Nebeviyye, (tah. Mustafa es-Sükâ, İbrahim el-Ebyârî ve Abdülhafiz Şelbî), Dârü İbn Kesir, Beyrut, II. Baskı, 2005.
- İbn Kesir, Ebü'l-Fidâ İsmail b. Ömer, *Tefsirü'l-Kur'âni'l-Azîm*, Dârü'l-Kalem, II. Baskı, Beyrut, ty.
- İbn Manzûr, Ebü'l-Fadl Cemalüddin Muhammed b. Mükrim b. Ali, *Lisânü'l-Arab*, Dâr-u Sadr, III. Baskı, Beyrut, 1414 (h).
- İbnü'l-Arabî, Ebû Bekir Muhammed b. Abdillâh, *Ahkâmü'l-Kur'ân*, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, III. Baskı, 2003.
- İbnü'l-Mülakkin, Siracüddin Ebû Hafs Ömer b. Ebi'l-Hasan Ali b. Ahmed, *Tefsîru Ğarîbi'l-Kur'ân*, (Semîr Taha el-Meczûb), Âlemü'l-Kütüb, I. Baskı, Beyrut, 2011.
- İsfehânî, Râğîb (Hüseyin) b. Muhammed, *Müfredâtü Elfâzi'l-Kur'ân*, (tah. Safvân Adnân Dâvudî), Dârü'ş-Şâmiyye, Beyrut, II. Baskı, 1997.
- Kâsımî, Muhammed Cemalüddin b. Muhammed Said b. Kâsım, *Mehâsinü't-Te'vîl*, (tah. Muhammed Bâsil Uyûn es-Sûd), Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, I. Baskı, 1418 (h).
- Kurtûbî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed, *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'ân*, (tah. Ahmed el-Berdûnî ve İbrahim İtfiyyîş), Dârü'l-Kütübi'l-Mısriyye, Kahire, 1964.
- Lebîd b. Rebî'ati'l-'Âmirî, *Dîvânü Lebîd*, Dâru Sâdir, Beyrut, ty.
- Mâtürîdî, Ebû Mansur Muhammed b. Muhammed b. Mahmud, *Te'vîlâtü Ehli's-Sünne*, (Fatıma Yusuf el-Haymî), Müessesetü'r-Risale, Beyrut, I. Baskı, 2004.
- Mâverdî, Ebü'l-Hasan Ali b. Muhammed b. Muhammed b. Habîb, en-Nüket ve'l-Uyûn, (tah. Es-Seyyid b. Abdilmaksud b. Abdirrahim), Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, ty.
- Mevdûdî, Ebü'l-A'lâ, *Tefhîmü'l-Kur'ân*, (trc. Muhammed Han Kayanî, Yusuf Karaca, Nazife Şişman, İsmail Bosnalı, Ali Ünal ve Hamdi Aktaş), İnsan Yayınları, II. Baskı, İstanbul, 1996.
- Nahhâs, Ebû Ca'fer Ahmed, b. Muhammed b. İsmail, *en-Nâsîh ve'l-Mensûh fî Kitâbi'l-Lâhi Azze ve Celle ve İhtlafî'l-Ulemâi fî Zâlike*, Müessesetü'r-Risale, Beyrut, I. Baskı, 1991.
- Nîsâbü'rî, Nizâmüddin el-Hasan İbn Muhammed İbn Hasan el-Kummî, *Ğarâibü'l-Kur'ân ve Reğâibü'l-Fürkân*, (Zekeriyâ Umeyrât), Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, I. Baskı, 1416 (h)

- Polat, Emannullah, “Kur’ân’da “Vesvese” Kavramının Semantik Analizi”, *Ekev Akademi Dergisi*, yıl: 18, sayı: 60 (Yaz 2014)
- Polat, *Kur’ân-ı Kerim’e Göre Ruhî Hastalıklar*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Tefsir ABD, (Basılmamış Doktora Tezi), Sakarya, 2010.
- Râzî Fahrüddin, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ömer b. Hasan b. Hüseyin, *Mefâtihü’l-Ğayb*, Dârü İhyâi’t-Türâsi’l-Arabî, Beyrut, III. Baskı, 1420 (h).
- Sa’lebî, Ebû İshak Ahmed b Muhammed b. İbrahim en-Nîsâbüri, *el-Keşf ve’l-Beyân fi Tefsiri’l-Kur’ân*, Dârü’l-Kütübi’l-İlmiyye, Beyrut, 2004.
- Se’âlibî, Ebû Zeyd Abdurrahman b. Muhammed b. Mahlûf, *el-Cevâhirü’l-Hisân fi Tefsiri’l-Kur’ân*, (tah. Muhammed Ali Muavvez ve Adil Ahmet Abdülmecid), Dâr-ü İhyâi’t-Terâsi’l-Arabî, Beyrut, I. Baskı, 1418 (h).
- Süyûtî, Celâlüddîn Abdurrahman b. Ebî Bekr, *ed-Dürrü’l-Mensûr et-Tefsir bi’l-Me’sûr*, Dârü’l-Fikir, Beyrut, ty.
- Süyûtî, *el-İtkân fi Ulûmi’l-Kur’ân*, (tah. Mustafa Dîbü’l-Büğâ), Dârü İbn Kesir, Beyrut, II. Baskı, 1993.
- Şemseddin Sami, *Kâmûs-i Türkî*, Şifa yayınevi, I. Baskı, İstanbul, 2012.
- Taberî, Ebû Ca’fer Muhammed b. Cerîr, *Câmiu’l-Beyan fi Te’vili’l-Kur’ân*, (tah. Ahmed Muhammed Şakir), Müessesetü’r-Risale, I. Baskı, 2000.
- Tanyu, Hikmet, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Ankara, 1992, “Büyü” maddesi.
- Taşköprizâde, Ahmed b. Mustafa, *Miftâhü’s-Sa’âde ve Misbâhü’s-Siyâde fi Mevdû’âti’l-Ulûm*, Dârü’l-Kütübi’l-İlmiyye, Beyrut, I. Baskı, 1985.
- Zemahşerî, Ebü’l-Kâsım Mahmud b. Ömer b. Ahmed, *el-Keşşâf an Hakâiki Ğavâmidi’t-Tenzil*, Dârü’l-Kütübi’l-Arabî, Beyrut, II. Baskı, 1407 (h).
- Zemahşerî, *Esâsü’l-Belâğâ*, Dârü’n-Nefâis, Şam, I. Baskı, 2009.
- Zerkeşî, Bedrüddin Muhammed b. Abdillâh, *el-Bürhan fi Ulûmi’l-Kur’ân*, (tah. Muhammed Ebü’l-Fadl İbrahim), Mektebetü’l-Asriyye, Beyrut, ty.
- Zührî İbn Şihâb, Muhammed b. Müslim b. Abdillâh, *en-Nâsîh ve’l-Mensûh fi’l-Kur’âni’l-Kerim*, (tah. Mustafa Mahmud el-Ezherî), Dârü İbn Kayyım, Riyad, I. Baskı, 2008.
- Zührî, Muhammed b. Sa’d b. Menî’, *Kitâbü Tabakâtü’l-Kebîr*, (tah. Ali Muhammed Ömer), Mektebetü’l-Hancî, Kahire, ty.